

KOVÁCS GÁBOR

A magzat és embrió életének védelme a büntetőjogban

ABSTRACT

The concepts of life, physical health and well-being are at the intersection of the natural and social sciences. Their understanding and definition are made more difficult by the fact that knowledge in the natural sciences of the fundamental biological processes of our life and existence is constantly expanding, and the expansion of medical science and its biological tools has extended the scope of its influence on life and body processes. Fundamental theses have been overturned, and intervention in the human genome for therapeutic purposes is no longer a utopia but a reality. In the meantime, the fundamental biological concepts concerning the legal status and legal nature of embryos and fetuses have not been satisfactorily clarified. The law in force protects the embryo from the moment of fertilisation, but what about the legal protection of artificially fertilised embryos? Human life or not? Does legal protection extend to them or not?

Keywords: gene pool ■ artificial insemination ■ legal protection of embryos
■ protection of foetal life ■ bioethics ■ abortion

I. BEVEZETÉS

Az élet, a testi épség és az egészség fogalmai a természettudományok és a társadalomtudományok metszéspontjában vannak. Megítélésüket és meghatározásukat nehezíti, hogy az életünk és létünk alapvető biológiai folyamatairól szerzett természettudományi ismeretek folyamatosan bővülnek, az orvostudomány és a biológiai eszköztárának szélesedése pedig kiterjesztette az élet és a test folyamatainak befolyásolhatóságát is. Alapvető tézisek dőltek meg, az emberi génállományba való beavatkozás terápiás célból már nem utópia, hanem valóság, sőt – etikai és jogi tiltalmak ellenére – 2018-ban megszületett az első génmódosított ikerpár

– Nana és Lulu – is.^[1] A kínai bíróság később bűnösnek találta a génmódosítást végző orvost, He Jiankuit, azonban a tudományos közvélemény olyan etikai határ átlépésének ítéli a tettet, amely megbocsáthatatlanul felelőtlen.^[2] Mindeközben az embrió és a magzat jogalanyiságát, jogi természetét érintő alapvető biológiai fogalmakat nem tudtunk megnyugtatóan tisztázni.^[3] Balogh Ágnes doktori értekezésében már korábban felvetette, hogy „A büntetőjogi irodalomban nem találoztunk olyan véleménnyel, tudományos elemzéssel, amely a méhen belüli élőlény milyenségét tárgyalta volna, és egyáltalán feltette volna azt a kérdést, hogy mit értünk magzati élet és egészség fogalmán. Az sem tisztázódott még, hogy ha ... magzatról beszélünk, ebbe beleértjük-e az emberi embriót is, továbbá, hogy az emberi egészség egyenes folytatása-e a magzati egészségnek.”^[4] Ismert, hogy a hatályos jog a megtermékenyítés pillanatától védi az embriót („a fogantatással induló magzati élet tiszteletet és védelmet érdemel”^[5]), de zavarban lennénk (és vagyunk), ha a humán reprodukciós beavatkozások velejárájaként mesterségesen megtermékenyített (megfogant) és fagyaszttva tárolt embriók jogi megítélése (megsemmisítésük, vagy a felhasználásukkal végzett kutatás) és mikénti jogvédelme kerül napirendre.^[6] Emberi élet vagy sem? Kiterjed rá a jogi oltalom, vagy sem?^[7] Ki dönthet a megsemmisítésükről és milyen alapon? A felmerülő kérdések megválaszolása nem egyszerű, sőt a jogtudományt befolyásoló^[8] – sokszor alapjaiban különböző – erkölcsi, világnézeti, vallási nézetek miatt szinte lehetetlen egységes jogi megítélésről beszélni. Ugyanakkor hosszú ideig nem térhetünk ki a kérdések megválaszolása elől.

A magzati élet büntetőjogi oltalmára vonatkozóan Balogh Ágnes megállapítja, hogy „...álláspontunk az, hogy az egészség büntetőjogi védelme nem köthető az élveszületéshez, a jogi értelemben vett élet kezdetéhez, hanem mind a társadalmi, mind pedig a büntetőjogi védelemnek ki kell terjednie az embrionális és a magzati létezésre is.” Később pedig azt olvashatjuk: „A tankönyvek a magzatelhajtás törvényi tényállásának elemzésénél magzati életről beszélnek, de nem mondják meg, mi a különbség magzati és emberi élet között...Az emberré váló élőlény státuszának egyértelmű tudományos meghatározásáról tehát nem beszélhetünk. Álláspontunk szerint az egészség büntetőjogi védelmének kezdő időpontja megelőzi az élveszületést.”^[9]

[1] Xinhuanet: China Focus: Three Jailed in China's „Gene Edited Babies” trial, 2019.

[2] Mallapaty, 2023, 599-600.

[3] Kovács, 2009, 3.

[4] Balogh, 2006, 13.

[5] A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény preambuluma.

[6] 30/1998. (VI. 24.) NM rendelet.

[7] Vö. Zeller, 2009, 48-56.

[8] Vö. Georg Jellinek megállapítása „a jog: etikai minimum” (ld. Jellinek, 1878, bővebben: Takács, 2011, 2.).

[9] Balogh, 2006, 14.

Az emberi élet kezdőpontjának meghatározása kiemelt jelentőségű kérdés, többek között azért is, mert azt követően a magzat halálát okozó cselekményt már emberölésnek minősítjük. A büntető-jogtudományban az élet kezdőpontjaként hagyományosan két eltérő álláspont alakult ki. Az egyik szerint a magzat akkor válik emberré, ha teljes egészében elhagyta az anya testét. A másik álláspont szerint a magzat attól az időponttól tekinthető embernek, amikor az anya testétől történő elszakadási folyamat megindul, vagyis a szülés kezdetét jelentő tolófájdalmak megindulásától.^[10] Ez utóbbi terjedt el a hazai büntetőjogban, és a hazai bírói gyakorlat hasonlóképpen büntetőjogi értelemben az élet kezdetének a szülési folyamat kezdetét tekinti, amely után a magzat, illetve az újszülött testére irányuló közvetlen vagy közvetett káros ráhatás az életképes újszülött elpusztítását, az emberi élet megsemmisítését jelenti. Az a cselekmény tehát, amely a szülés megkezdése után a méhmagzat elpusztítására irányul, a szülési folyamat bármely szakaszában nem magzatelhajtásnak, hanem emberölésnek tekintendő.^[11]

Utóbbi megközelítést hagyományosan Angyal Pálhoz vezetjük vissza, noha *Az emberi élet elleni bűncselekmények és a párviadal* című művében valójában ettől lényegesen eltérő álláspontot képvisel.^[12] Kiemeli, hogy az emberölés tárgya az élethez való jog, mely élő emberben ölt testet. Jogi tárgya tehát maga az életjog, tevékenységi tárgya pedig az élő emberi test: az ember, „kinek életét az emberölést tiltó jogszabály a születés percétől a halál pillanatáig védelmezi”. Később – amint azt látni fogjuk – „a születés percét” az életfontosságú testrészek egyikének világra jöttével azonosítja. Majd úgy folytatja, hogy „a születés előtt magzatnak nevezzük azt a lényt, melynek a születés után ember a neve. A magzat életét kioltó cselekmény nem ölés, hanem magzatelhajtás, mely külön szabályok alá esik. Nem közömbös ennél fogva annak az időpontnak lehető kifogástalan megállapítása, melyen innen a kérdéses lény még magzat s amelyen túl már ember.”

Művében az emberi élet kezdőpontja terén az akkori irányadó felfogásokat is ismerteti, amely szerint alapvetően három, lényegileg különböző időponthoz, illetve biológiai jelenséghez kötötték az élet kezdőpontját, a szülés során bekövetkező időrendi sorrendben: egyes szerzők tolófájásokhoz, mások a magzat-rész megszületéséhez, megint mások pedig az első légvételhez. Kiemeli, hogy többek között Halschner, Olshausen és Frank Ebermayer szerint a magzati életet az úgynevezett tolófájdalmak megjelenésétől már az emberi élet váltja fel, Binding, Finger, Meyer-Allfeld, Gerland és mások a test bármely részének megszületéséhez kötik, illetve von Liszt, Birkmeyer és a magyar Fayer a tüdőlégzés lehetőségének, illetve a tüdőlégzés tényleges bekövetkezésének (Wachenfeld) időpontjához kötötték az emberi élet kezdetét. A fentiektől eltérően vélekedett Heimberger, aki a magzat fejének az anyaméhből való kijövetelével tekintette az embert megszületettnek. Érdekes, hogy az akkori polgári jogi megközelítést

[10] Belovics – Molnár – Sinku, 2012, 85.

[11] Görgényi – Gula – Horváth – Jacsó – Lévy – Sántha – Csemáné, 2016, oldalszámozás nélkül.

[12] Angyal, 1928, 9-10.

– amely német alapokon az ember megszületésére vezet vissza a jogképességet, amikor is „az emberi lét a szülés beveződésével (mit der Vollendung der Geburt) kezdődik, tehát akkor, midőn a magzat az anya testéből kivált, illetőleg kivételett” – a büntetőjog területén nem tartotta elfogadhatónak. Az ellenérve nem biológiai megokoláson nyugodott, pusztán azon, hogy az akkor hatályos Btk. 284. §-a értelmében a „»szülés alatt« elkövetett cselekmény már ölés volt, amelynek tárgyát a törvény gyermeknek nevezi”. Így nézete szerint ellentmondás feszülne a Btk. két szakasza között. (Ugyanakkor ma megjegyezhetjük, hogy amennyiben akkor a hazai büntetőjog-tudomány a korábban ismertettek közül a megszületés pillanatát vette volna alapul, akkor a polgári jogi megközelítés és a büntetőjogi nézet harmóniája megteremthető lett volna.) Mindezekre figyelemmel, Angyal Pál álláspontja összegezve az volt, hogy: „tehát a mi törvényünk szempontjából annyi kétségtelen, hogy a cselekmény tárgyául szerepelt lény a szülés alatt már ember és pedig nézetem szerint a szülés stádiumának attól az időpontjától kezdve, amidőn oly testrészek váltak már ki az anyaméhből, amelyekre gyakorolt behatás a kezdődő élet megsemmisülését vonhatja maga után” de „bármely testrész (pl. egyik kéz) kiválásával még nem forog fenn ugyanis a kívülről eszközölhető életkioltás lehetősége”.

Azaz, Angyal Pál tehát nem a tolófájások időpontjától származtatta a kezdődő élet kioltásának időpontját, hanem az életben maradáshoz szükséges testrész világra jöttétől. Mindenesetre azt kijelenthetjük, hogy a jelenlegi felfogás – azaz a tolófájások megindulásához kötés – nem támasztható alá orvosi indokokkal, hiszen a tolófájások nem objektívek, nem jelölnek ki egy jól definiálható időpillanatot, azok nem köthetők a magzatban lezajló olyan fiziológiai, orvosi változásokhoz. Fontos továbbá, hogy szülés úgynevezett aktív vajúdási szakasza először szülő nőknél 10-12 óra is lehet, de a tolófájások megindulásától a magzat világra jöttéig tartó időszak (ún. kitolási szak) átlagosan 60-120 perc, de szélsőséges esetben akár több óra is lehet.^[13] Valószínűleg elvi és gyakorlati okokból sem helyes ilyen bizonytalan és szubjektív állapothoz kötni az emberi élet kezdőpontját. Biológiai értelemben a születés, az anya és a magzat testének elválása, mint az új élet kezdete kézenfekvőbben és egyszerűbben megragadható, mint a fennállásában is bizonytalan tolófájások, azonban annak elméleti kérdése a szülésre vagy a megszületésre nézve semmilyen formában nem hat vissza, az attól függetlenül zajlik a természeti törvények szerint.

II. A MAGZATI ÉLET VÉDELME

Az Országgyűlés az Alkotmánybíróság úgynevezett első abortuszhatározatban^[14] meghatározott keretek között alkotta meg a magzati élet védelméről szó-

[13] Simkin – Anчета, 2011, 49-50.

[14] 64/1991. (XII. 17.) AB Határozat.

ló 1992. évi LXXIX. törvényt. A törvény az ember jogalanyiságát nem ismeri el a megszületése előtt, azonban kimondja, hogy: „a fogantatással induló magzati élet tiszteletet és védelmet érdemel; a magzati élet védelme a gyermeket váró nőkről történő fokozott gondoskodással valósítható meg”. Azaz a törvény magzati életről és nem emberi életről beszél, majd a fogantatástól kezdődő védelmet (a magzatelhajtást ide nem értve) büntetőjogon kívüli eszközökkel megvalósíthatónak tekinti.^[15]

A magzati élet – és még inkább Balogh Ágnes által felvetett egészség – védelme tehát korántsem teljes. Meglepő módon az anya vagy más személy által elkövetett olyan magatartás, amely a magzat károsodását okozza, de nem jár a magzat pusztulásával, valójában kívül esik a büntetőjog, de még a teljes jogrendszer védelmi körén is.

Nagy sajtónyilvánosságot kapott 2010-ben, hogy Molnár Oszkár edelényi polgármester, országgyűlési képviselő magzatkárosítás miatt tett feljelentést, mivel állítása szerint több esetben terhes nők gumikalapáccsal ütik a hasukat, hogy magasabb családi támogatás reményében nyomorék gyermekük szülessen.^[16] A kapcsolódó anyagokban a leírt magatartást az akkor hatályos Btk.173/A.§ szerinti^[17] cselekménnyel azonosították, amely az emberi génállományba való beavatkozást tilalmazta.^[18] Csakhogy a gumikalapács nem alkalmas eszköz a génállomány megváltoztatására, az anya más magzatkárosító magatartását pedig a Btk. nem rendelte, és ma sem rendeli büntetni. (A hatályos büntető törvénykönyvünk más szakasz szám alatt a 168. §-ban, de azonos szövegezéssel rendeli büntetni a génállományba beavatkozást.^[19])

1. Az „Őssejt-ügy”

A fogalmi tisztázatlanság bizonyos esetekben nemcsak egy téves értelmezésre, hanem a büntetőjogi kodifikációra is kihat. Ugyanis nem hagyható figyelmen kívül az alább ismertetett bűncselekmény bírósági tárgyalása során felvetett érvek és az időközben hatályba lépett új Btk 175.§ egyetlen kifejezéssel történő kiegészítése közti lehetséges összefüggés sem. Ez az ügy a nagy sajtónyilvánosságot kapott, úgynevezett „őssejt-ügy”.^[20] A rendkívüli terjedelmű periratokban rögzített tényállásból mondanivalónk szempontjából röviden az alábbiak emelhetők ki. A vádlottak 2006-2009 év között egy hazai magánklinikán más intézményekben végzett művi terhességmegszakításból származó abortumokból (fejlettségi szintől függően embriókból vagy magzatokból) úgynevezett őssejteket vontak ki, majd

[15] 1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről szóló 6. §.

[16] Pap, 2017, 16-17.

[17] 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 173/A. §.

[18] Kovács, 2015, 85.

[19] Kovács, 2018, 111.

[20] BH 2020.11.318.

erre vonatkozó hatósági engedély nélkül, gyógyítási cél ígéretével a sértettek szervezetébe juttatták. Anyagi ellenszolgáltatásként beavatkozásoként jellemzően ötmillió forint körüli összeget kértek. A terheltek az összejek forrását, az abortumokat megyei kórházakkal kötött együttműködési megállapodások keretében szereztek be. Az érintett embriók számát jellemzi, hogy csak egyetlen kórházból 2007. július 13. és 2008. október 21. között összesen 160 művi terhességmegszakításból származó embrió került a magánklinikára. Az embriók minden esetben 12 hét alattiak, optimálisan 8 és 10 hét közöttiek voltak (31.B.997/2012/82. számú jegyzőkönyv 11. oldalától és nyomozati irat 14. kötet 605. oldalától, 623. oldalától és 633. oldalától kezdődően). Több más bűncselekmény megállapíthatósága mellett témánk szempontjából annak van jelentősége, hogy a fenti történeti tényállás az elkövetéskor hatályos büntető törvénykönyv (1978. évi IV. törvény) 173/I. § szerint minősült, amely a bűncselekmény tárgyaként az „emberi gént, sejtet, ivarsejtet, embriót, szervet, szövetet, halott testét vagy annak részét” határozta meg. Az egyik vádlott ugyanakkor azon az állásponton volt, hogy az ügyészség megalapozatlanul és a magyar jogi szabályozással ellentétesen minősíti az embriót az emberi test részének és minősíti a kezeléseket emberen végzett kutatás szabályai megsértésének (7.B.1075/2016/53. sorszám alatt), és kifejtette, hogy az abortum-masszából nyert összejek szerinte nem tekinthetők az emberi test részének. Arra hivatkoztak, hogy nem embrióból, hanem az abortum után megmaradt biológiai hulladékból nyerték ki a sejteket. A büntetőjog fogalomrendszerében kizárólag a tolfájások megindulásától kezdve beszélhetünk emberről, így az embrió nem tekinthető emberi testnek, ahogy nem része már az anya testének sem, hiszen a művi terhességmegszakítás során attól elválasztották. A védelem és felkért szakértők részletesen érveltek azzal, hogy az „abortált embrió” nem tekinthető élőnek, ezáltal nem tartozik a bűncselekmény elkövetési tárgyai közé. A vádlott, illetve a védelem álláspontját igazságügyi orvosszakértő is alátámasztotta, aki a 2014. június 4-én megtartott tárgyaláson szóban fenntartotta véleményét, hogy az abortum orvosilag elhalt szövetnek, jogilag veszélyes hulladéknak tekinthető, amely megfelelő körülmények között kizárólag az Egészségügyi Tudományos Tanács véleménye alapján kiadott engedéllyel használható fel. Egy másik igazságügyi orvosszakértő 2016. május 17. napján készített magánszakvéleményt. A rendelkezésre álló korábbi szakvélemények, bírósági jegyzőkönyvek és a hatályon kívül helyezett elsőfokú ítélet hosszas elemzését követően utóbbi igazságügyi orvosszakértő az elsőfokú eljárásban eljáró szakértőkkel egyetértve úgy foglalt állást, hogy az abortum elhalt szövetnek, szövettörmeléknek tekinthető, amelyet a veszélyes hulladékokra vonatkozó szabályok szerint kell megsemmisíteni. Az abortusból származó sejt emberi típusú, de nem egy konkrét személyhez tartozik. A vádbeli időszakban az embrionális védettség az orvosszakértő álláspontja szerint kevésbé volt definiált, így az embriókból kinyert sejtek nem tekinthetők emberi testnek vagy emberi testből származó anyagnak, csupán az azóta megváltozott szabályozás miatt élvez önálló védettséget. Ez – véleménye szerint – a vizsgált időszakban nem volt egyértelműen definiálva (jegyzőkönyvhöz csatolva a Fővárosi Ítéletábla előtt 2.Bf.269/2015/46-II. szám alatt).

A Fővárosi Törvényszék 7. B. 1075/2016/87. szám alatti ítéletében ugyanakkor kiemelte, hogy annak értelmezése, hogy az embrió vagy az abból származó őssejt jogi értelemben minek minősül, nem tény, hanem jogkérdés, azaz nem orvosi szakkérdés, hanem olyan jogkérdések, amit a következetes bírói gyakorlat szerint nem szakértőknek, hanem a bíróságnak kell eldöntenie. Azzal, hogy a szakértők részben az embrió büntetőjogi megítélését vagy a kutatás engedélyhez kötöttségét is véleményezték, túllépték kompetenciájukat. A szakértői bizonyítás – és így a fenti szakértői érvelés lehetőségére – ugyanakkor az érintett fogalmak többértelműsége és a pontos definíciók hiánya, valamint az emberi élet kezdőpontjának büntetőjogi meghatározása vezetett.

Több védő és magánszakértő is hivatkozott ugyanis arra, hogy a büntetőjog fogalomrendszerében kizárólag a tolfájások megindulásától kezdve beszélhetünk emberről, így az embrió nem tekinthető emberi testnek, ahogy nem része már az anya testének sem, hiszen a művi terhességmegszakítás során attól elválasztották. Ennek kapcsán az egyik vádlott védője több alkotmánybírói határozatra is hivatkozott, amelyeket a törvényszék is fontosnak tartott számba venni, noha abból eltérő következtetéseket vont le. Az eltérő értelmezésre éppen a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban foglaltak adnak lehetőséget, hiszen ebben a határozatában az Alkotmánybíróság úgy foglalt állást, hogy Alkotmányból nem vezethető le, hogy a jogalkotónak feltétlenül el kellene ismernie a magzat jogalanyiságát. „A törvényhozónak kell értékelnie a magzattal kapcsolatos természettudományos és etikai álláspontokat, továbbá mérlegelnie a magzatról való gondoskodás megváltozásának ellentétes társadalmi irányzatait, s eldöntenie, hogy ezek változását indokolt-e jogilag is követni.” Sajnos, amint látjuk, a későbbiekben éppen az alkotmánybírói álláspont sarokkövét képező, a magzattal kapcsolatos természettudományos és etikai álláspontok törvényhozói értékelése maradt el.

Később a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban az Alkotmánybíróság úgy értelmezte, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének 2. Cikk 1. bekezdése az élethez való jogot „mindenkinek” biztosítja, amely akár a magzatokra is kiterjedhet, ez azonban tagállami jogalkotói kompetencia. Az Alkotmánybíróság ekkor az 1992. évi LXXIX. törvényt (Magzatvédelmi törvény) úgy tekintette, hogy a jogalkotó már állást foglalt: a magzat jogilag nem ember, nem jogalany. A védelem részletesen érvelt azzal, hogy az „abortált embrió” nem tekinthető élőnek, ezáltal nem tartozik a bűncselekmény elkövetési tárgyai közé. Érvelése alátámasztására hivatkozott arra is, hogy a jogalkotó a 2012. évi C. törvény 175. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint is éppen azért terjesztette ki a büntetőjogi védelmet a halott magzatra, mivel korábban ez nem képezte a bűncselekmény tárgyát.

Az ítélet indokolásában a törvényszék arra hívta fel a figyelmet, hogy az egészségügyi beavatkozás, az orvostudományi kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények esetében az „emberi” fogalmat az orvosi jogi háttér-jogszabályok szerint, nem pedig a büntetőjogi dogmatika „ember” fogalma alapján kell értelmezni.

Amint arra korábban rámutattunk, az akkor hatályos tényállás^[21] által védett elkövetési tárgy az „emberi embrió” volt, és a halott embrió nem tekinthető emberinek, mivel a büntetőjog az emberi élet kezdőpontjaként a tolófájásokat jelöli meg. Az érvelés a korabeli sajtóban is megjelent,^[22] továbbá szakmai körökben is vitákat keltett. Érdekes tény, hogy a büntetőeljárással egyidőben zajlott az új büntető törvénykönyv kodifikációja, és az új törvényben a tényállás szövege kiegészült az „halott magzat” kifejezéssel. A törvény miniszteri indokolásában az alábbiakat olvashatjuk: „A javaslat a hatályos Btk-ban szereplő elkövetési tárgyak körét kiegészíti a halott magzattal. Ennek indoka, hogy a hatályos tényállás elkövetési tárgyai (emberi gén, sejt, ivarsejt, embrió, szerv, szövet, halott teste, vagy annak része) közül egyiknek a jelentésköre sem terjed ki a halott magzatra (abortumra) annak ellenére, hogy a tényállás elkövetési magatartásának mindegyike az abortum vonatkozásában is jogellenes.” Majd így folytatódik: „A halott magzat nem tekinthető emberi génnek, sejtnek, ivarsejtnek vagy szövetnek, nem embrió, továbbá mivel magzat az anya testében elhalt, nem tekinthető sem élőnek – és élve születés hiányában – halott ember testének vagy annak részének sem.”^[23]

A miniszteri indoklás tehát alátámasztotta (mintegy megismételte) a téves nyelvtani és biológiai értelmezésen alapuló védői érvelést, így nem csoda, hogy a védelem az álláspontjának alátámasztására hivatkozott is arra, hogy a jogalkotó a 2012. évi C. törvény 175. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint is éppen azért terjesztette ki a büntetőjogi védelmet a halott magzatra, mivel korábban ez nem képezte a bűncselekmény tárgyát. E téren a törvényszék az ítélet indokolásában utalt a jogtudomány értelmezésére: „a szerves anyagok (sejtek, szövetek stb.) emberi mivoltát nem az élve születés határozza meg, hanem a biológiai fajhoz tartozás”. A normaszöveg módosítása tehát nem volt indokolt, az a fogalmak téves értelmezésén alapult, csakúgy, mint a védői érvelés.

Fontos kiemelni, hogy az alkalmazott keretdiszpozíció szakmai háttérét az egészségügyi törvény rendelkezései alkotják,^[24] ahol az „emberi” jelző az állatitól való megkülönböztetésre is szolgál, de semmiképpen nem hordoz a jogképességgel, az élveszüléssel kapcsolatos tartalmat. Így – amennyiben például az időbeli hatály szempontjából lényeges a kérdés – az 1978. évi IV. törvény szerinti szöveg alapján is kiterjesztő értelmezés nélkül megállapítható volt a tényállásszerűség halott magzat (és annak részei) esetén. A törvényszék a továbbiakban kiemelte, hogy az élő vagy nem élő különbségtétel „azért is jogi csúsztatás a védők részéről, mivel nyilvánvaló, hogy a jogalkotó nem egy üres jogszabályt kívánt alkotni..., továbbá »Élő embrióra« fogalmilag nem is lenne elkövethető a megszerzés, forgalomba hozatal és kereskedés, mivel az embrió biológiailag csak addig »él«, amíg az anya testében

[21] 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 173/I. §.

[22] Index.hu: Üzletszerű csalással vádolják az összejtbotrány gyanúsítottjait, 2012.

[23] Az Új Büntető Törvénykönyv Javaslatához fűzött miniszteri indokolás a 175. §-hoz.

[24] Kovács, 2018, 144.

van, úgy viszont nem életszerű ezen magatartások elkövethetősége.” Az ítélet indokolásában a törvényszék arra hívta fel a figyelmet, hogy az egészségügyi beavatkozás, az orvostudományi kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények esetében az „emberi” fogalmat a háttér-jogszabályok szerint, nem pedig a büntetőjogi dogmatika „ember” fogalma alapján kell értelmezni. Mindazonáltal a büntetőeljárást rendkívüli mértékű, közel egy évtizedes elhúzóadásához részben az vezetett, hogy a biológiai fogalmak pontos tartalmát az egyes jogterületek eltérően kezelik.

III. ÖSSZEFOGLALÁS

Angyal Pál munkájának 1928-as megjelenése óta eltelt száz évben nem sokat változott az emberi élet kezdőpontjának büntetőjogi megítélése, noha az életről, a halálról és annak orvosilag kiterjeszhető határmezsgyéiről orvosi biológiaiilag mást és sokkal többet tudunk, a orvosi biológiai beavatkozások pedig előre nem látott határokat feszegetnek. Ugyanakkor a biológiai ismeretanyag megváltozása – bár az fényévnyi távolságra került a száz évvel ezelőttil – önmagában mégsem eredményezte a jogtudomány paradigmaváltását. Az élet és tátráinak biológiai kiterjesztése^[25] jelenleg még csak feszegeti a jogi kereteket, de nem hatott elementáris kikényszerítő erővel a jogalkotásra. Az emberi élet kezdőpontjának meghatározása – hiába érezzük, hogy a biológiai ismereteink parancsolóan követelik annak újragondolását – számtalan társadalmi, világnézeti, vallási, etikai nézet ütközőpontjában van, így a jogtudomány mint társadalomtudomány mozgásteret ezen a téren hihetetlenül szűk. A természettudomány egyszerűbb helyzetben van, annak objektív törvényszerűségei önmagukban léteznek, függetlenül attól, hogy azt elfogadjuk vagy sem, igaznak hisszük vagy sem, sőt, az sem szükséges, hogy tudjunk annak létezéséről.

IRODALOM

- Angyal Pál (1928): *A magyar büntetőjog kézikönyve 2. Az ember élete elleni bűncselekmények és a párviadal*. Atheneum Kiadó, Budapest.
- Balogh Ágnes (2006): *Az egészség védelme a büntetőjogban*. PhD doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs.
- Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál (2012): *Büntetőjog II. A 2012. évi C. törvény alapján*. HVG-Orac, Budapest.
- Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Csemáné Várad Erika (2016): *Magyar büntetőjog. Különös rész*. Complex, Budapest – Digitális kiadás: Wolters Kluwer, Budapest.

[25] Sándor, 2006, 32-34.

DOI: <https://doi.org/10.55413/9789632956299>.

• Index.hu: Üzletszerű csalással vádolják az összejtbotrány gyanúsítottjait. (Elérhető: https://index.hu/bulvar/2012/01/11/uzletszeru_csalással_vadoljak_az_osszejtbotran_y_gyanusítottjait/. Letöltés ideje: 2023.12.15.).

• Jellinek, Georg (1878): *Die sozialistische Bedeutung von Recht, Unrecht und Strafe*. Alfred Hölder, Wien.

• Kovács Gábor (2009): Bioetika és büntetőjog kapcsolata. In: *Jog-Állam-Politika. Jog- és politikatudományi folyóirat*. 2009/4. sz.

• Kovács Gábor (2015): *Az egészségügyi beavatkozás és az orvostudományi kutatás rendje elleni bűncselekmények, valamint az egészségügyi önrendelkezési jog megsértése*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr.

• Kovács Gábor (2018): *Egészségügyi jogi kézikönyv*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr

• Lovász László Gábor – Szoboszlai-Kiss Katalin (2021): A mesterséges megtermékenyítésről mint az élethez való jog lehetőségéről és az ebből származó etikai dilemmákról. In: *Jog-Állam-Politika. Jog- és politikatudományi folyóirat*. 13. évf., 2021/2. sz.

• Mallapaty, Smriti (2023): Disgraced CRISPR-baby Scientist's 'Publicity Stunt' frustrates researchers. In: *Nature*. 614.

DOI: <https://doi.org/10.1038/d41586-023-00382-w>.

• Pap András László (2017): Intézményes diszkrimináció és zaklatás. In: *MTA Law Working Papers*. 2017/09. sz.

• Sándor Judit (2006): A Test halhatatlansága. Bioetikai és jogi dilemmák a XX. században. In: *Fundamentum*. 2006/1. sz.

• Simkin, Penny – Anчета, Ruth (2011): *A szülés kézikönyve – a szülés elhúzóadásának megelőzése és kezelése*. SpringMed Kiadó, Budapest.

• Takács Péter (2011): Államelmélet a XIX.-XX. században. Georg Jellinek elmélete. In: *Pro Publico Bono. Online*. 1.évf., 2011/2. sz.

• Xinhuanet: China Focus: Three jailed in China's "Gene-Edited Babies" trial, 2019. (Elérhető: www.xinhuanet.com/english/2019-2/30/c_138667350.htm. Letöltés ideje: 2023.12.11.).

• Zádori, János – Szoboszlai-Kiss, Katalin: (2024). Regulation of Assisted Reproduction in Hungary. In: *Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények*. 12(1).

DOI: <https://doi.org/10.32566/ah.2024.1.6>.

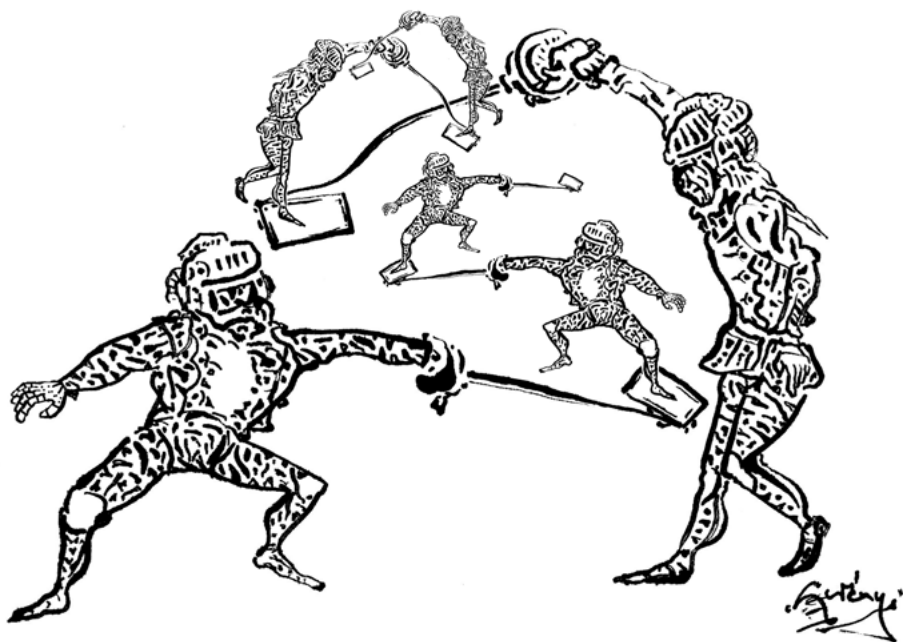
• Zeller Judit (2009): *A testen kívül létrejött embriók morális és jogi státusa a reprodukcióhoz való jog és a tudományos kutatás tükrében*. PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs.

JOGFORRÁSOK

- 1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről.
- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről.
- 30/1998. (VI. 24.) NM rendelet az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások végzésére vonatkozó, valamint az ivarsejtekkel és embriókkal való rendelkezésre és azok fagyasztva tárolására vonatkozó részletes szabályokról.
- 48/1998. (XI. 23.) AB Határozat.
- 64/1991. (XII. 17.) AB Határozat.
- A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény preambuluma.

JOGESETEK

- BH 2020.11.318.

Szerényi Gábor grafikája